

STRUKTURA I ELEMENTI OBRAZOVNOG PROGRAMA : UNUTRAŠNJA LOGIKA PLANIRANJA KURIKULUMA

- Sukonstrukcija predškolskog kurikuluma
- Odnos kurikuluma i vaspitne prakse kao put razvoja ideje sukonstrukcije kurikuluma
- Dimenzije sukonstruisanja predškolskog kurikuluma: prostorno i materijalno okruženje : fleksibilna organizacija vremena ; razvoj saradničkih odnosa; menjanje uverenja i vrednosti ljudi

Stvaranje organizacije koja uči i sukonstruisanje predškolskog kurikuluma

- Vrtić - vaspitno – obrazovna ustanova -“ organizacija koja uči “:
  - ✓ Učenje kao proces kontinuiranog konstruisanja i sukonstruisanja znanja učenika i učitelja
  - ✓ Nužnost saradnje svih učesnika
  - ✓ Prepletenost akcija učenika i učitelja
  - ✓ Komplementarnost njihovih interakcija

- *Kurikulum – teorijska koncepcija koja se u praksi zajednički gradi, tj.sukonstruiše na temelju :*
- ✓ zajedničkog učenja, istraživanja i participacije svih učesnika vaspitnog procesa u ustanovi (Gandini, Forman, Rinaldi)
- ✓ u praksi se kontinuirano proverava, dopunjuje i menja (Miljak)
- ✓ moguć je u ustanovi koja se transformiše u organizaciju koja uči i istražuje (Miljak, Rinald,i Elliott, Fullan)
- *Različita tumačenja pojma kurikuluma*
- ✓ u izvornom značenju : curriulum vitae – kratak prikaz života, tok života, životopis; Oxfordski engleski rečnik prevodi ga koa “kratki prikaz nečijih dosadašnjih obrazovnih postignuća”

Različita tumačenja pojma kurikuluma

- *Razgraničavanje pojma s područjem didaktike*
- ✓ treba da ukine stare ideje razdvajanja nastavnog plana i programa, metodika i didaktike → probleme sadržane u ta tri pojma rešiti pod novim pojmom – kurikulum (Giesecke)
- ✓ drugo shvatanje : teorija kurikuluma i kurikulum su deo didaktike (Jelavić)
- ✓ treće shvatanje: anglosaksonska literatura uopšte ne koristi pojam didaktika (Bognar, Matijević) kurikulum pokriva deo onoga što se u evropskoj literaturi naziva DIDAKTIKA a delom pokriva ono što se naziva “ obrazovna tehnologija “ “industrijska tehnologija “

- mnogi autori **izjednačavaju ga sa pojmovima nastavni plan i program:**
- ✓ tehnički plan za ostvarivanje unapred određenih i merljivih ciljeva
- ✓ program aktivnosti koji se odnosi i na nastavnika i na učenika
- ✓ program aktivnosti sastavljen tako da učenici što uspješnije postignu određene vaspitno – obrazovne ciljeve
- ✓ čine ga predmeti koji se poučavaju
- ✓ ukupnost planiranja vaspitanja i obrazovanja
- ✓ u poslednje vreme koriste se uporedo sa istim značenjem → tendencija da se nastavni plan odnosi na naučno kodifikovanje nastavnih sadržaja a njihova konkretizacija u školskoj praksi - kurikulum

- **šire određenje od pojma “nastavni plan i program “:**
  - ✓ *kada uključuje sadržaje – ŠTA?*
  - ✓ *kada uključuje cilj - ZAŠTO?*
  - ✓ *kada uključuje metodički model – KAKO?*
- *Bognar i Matijević : kurikulum uključuje planiranu interakciju učenika s nastavnim sadržajima i nastavnim resursima i nastavni proces za ostvarivanje vaspitnih ciljeva*
- *Apple : obuhvata program zajedno sa njegovom realizacijom → uključuje polje “skrivenog kurikuluma”- obuhvata uticaje koji nisu nigde eksplicitno definisani a često imaju na učenika jači uticaj od onoga što je propisano programom*

➤ **različit pojam u odnosu na plan i program**

- ✓ kurikulum širi pojam- značajno prelazi sadržajne okvire programa i uključuje organizaciju prostora i vremena, kvalitet interakcije (Miljak)
- ✓ definiše se kao vrsta odnosa među učesnicima – ljudima – kontekstualizovani socijalni proces u kome se osvetljava kompleksna priroda učenja deteta u vaspitno – obrazovnoj ustanovi
- ✓ on je i kompleksnost uslova koji mogu biti prepreka odvijanju vaspitno – obrazovnog procesa
- Pešić : program je samo polazište smešteno u konkretni kontekst (konkretnih uslova rada , konkretne dece) u skladu sa kojim se reinterpreтира, menja ili programira (razvija)

➤ Miljak :

- ❑ pisani tekst s koncepcijom koju zastupa;
  - ❑ Nivo ustanove koja ga prihvata, prilagođava i prerađuje svojim uslovima
  - ❑ Nivo učitelja koji ga prihvata ali ga prerađuje i interpretira na svoj način
  - ❑ Nivo učiteljeve realizacije programa u praksi (odnos učiteljeve teorije o akciji i teorije u akciji)
- Antić: kurikulum polazi od čoveka- pošto su ljudi međusobno različiti, takvi su i programi po kojima uče; treba ga shvatiti veoma fleksibilno

➤ **Više nivoa kurikuluma (Dryden i Vos)- umeće je kako učiti:**

- ❑ *Kurikulum ličnog rasta i razvoja (uključuje samopouzdanje, motivaciju, sposobnost komuniciranja, uspostavljanja i održavanja odnosa)*
- ❑ *Kurikulum životnih sposobnosti (upravljanje samim sobom, kreativno rešavanje problem, rešavanje sukoba, informatičke veštine)*
- ❑ *Kurikulum učenja “**kako učiti** “ i učenja “**kako misliti** “(sposobnosti kompatibilne sa funkcionisanjem mozga)*
- ❑ *Sadržajni kurikulum (s integranim temama)*

➤ **potreba fleksibilnosti u izradi ili menjanju kurikuluma**

- ✓ neki smatraju da podleže strogim procedurama i da promene nisu moguće
- ✓ Miljak : “...konceptija poučavanja, obrazovanja i vaspitanja dece u institucionalnom kontekstu koja se gradi zajedničkom akcijom praktičara a po potrebi i istraživača...” →gradi se i razvija na osnovu konkretne prakse, stalno se usavršava, doraduje i dopunjuje
- ✓ ovakvo određenje inicira potrebu razvijanja v-o ustanove i njenog menjanja u organizaciju koja uči
- ✓ blisko sukonstruktivističkom shvatanju: istraživanje, dublje razumevanje i zajednička adaptacija prakse, potreba dvosmerne komunikacije i reciprociteta odnosa dece, odraslih i okruženja za učenje

Sukonstrukcija predškolskog kurikuluma

- **Predškolsko vaspitanje** – specifičan deo vaspitno – obrazovnog sistema koji se bavi vaspitanjem i obrazovanjem dece predškolske dobi
- **Ciljevi** se temelje na celovitosti i nedeljivosti vaspitanja, nege i zaštite i obrazovanja dece predškolskog uzrasta
- **Učenje** utkano u svaki segment zajedničkog življenja dece i odraslih
- **Programsko** usmerenje sadrži samo osnovne ideje i načela, odabir programa temelji se na razvojnim i individualnim osobenostima a ne na rigidnom planiranju učenja

Predškolski kurikulum u širem i užem smislu

- *U širem smislu* : službena v-o koncepcija, zajednička na nivou države, propisana aktima koji sadrže temeljne ideje i načela vaspitanja i obrazovanja (OSNOVE PROGRAMA)
- *U užem smislu* : v-o koncepcija koja se zajednički razvija, tj. **sukonstruiše** u određenoj v-o ustanovi i koja korespondira sa kvalitetom uslova(fizičkog i socijalnog okruženja) za življenje, učenje i vaspitanje dece u njoj
- **Važno je razlikovati kurikulum shvaćen kao koncepciju propisanu na nivou države od koncepcija koje se u pojedinim ustanovama razvijaju →menja se, modifikuje, oblikuje s obzirom na specifičan kontekst. ti.kulturu svake ustanove kao i okruženia**

- Kurikulum u širem smislu – zajednički, okvirni i orijentacijski sažetak načela na kojima bi se v-o proces trebao temeljiti
- Kurikulum u užem smislu – način prilagođavanja ili sprovođenje službenog kurikuluma u pojedinoj ustanovi s obzirom na njene posebnosti → teorijska koncepcija izrasla iz prakse određene predškolske ustanove
- *Dinamičnost vaspitno – obrazovne prakse* : nepredvidivost, kompleksnost, multidimenzionalnost, interaktivno međudelovanje svih njenih dimenzija → vrši veliki uticaj na proces sukonstruisanja kurikuluma → takva je i priroda kurikuluma → iziskuje apremnost vaspitača na snalaženje u nepredvidivim i neočekivanim situacijama

- procesom sukonstruisanja kurikuluma ne može se direktno upravljati, ne može se narediti ili forsirati → kontraproduktivno:” što jače guraš- sistem jače gura natrag” → što se agresivnije nastoji promovisati razvoj procesa to se ljudi u ustanovi više osećaju ugroženima i manje saraduju → pojačavanje kvaliteta često vodi pokretanju tzv. uravnotežujućeg kruga koji pruža otpor
- umesto direktnog upravljanja potrebno je kontinuirano istraživati vaspitno – obrazovnu praksu
- koncept sukonstruisanja kurikuluma temelji se na ljudskim aktivnostima i interakcijama u određenom kontekstu- ono je i socijalni proces; zajedničko traganje za problemima u praksi

Koncept dinamičke kompleksnosti

- promene kurikuluma dešavaju se u nepredvidivim okolnostima, u socijalnom kontekstu, povezano sa interakcijama ljudi koji dele odgovornost za taj proces kao i za njegov ishod
- teorijska podloga pristupa, tzv. **Skaliranje (scaling-up model)** – proces zajedničke izgradnje kurikuluma koji se fokusira na složene međuodnose unutar socijalnog konteksta ustanove
- važan deo zajedničke perspektive , prihvatanje ideje da promena kurikuluma predstavlja realizaciju dugotrajnog plana koji se zove kontinuirano menjanje i poboljšanje → **zajednička vizija**

- višesmernost uticaja – uključeni ljudi različitih intencija, interesa i interpretacija
- sukonstrukcija kurikuluma – dugotrajan istraživački proces usmeren na zajedničko otkrivanje i otklanjanje problema
- vaspitno – obrazovna ustanova se organizuje u zajednicu praktičara koja podstiče zajedničku odgovornost za:
  - ✓ kontinuirano učenje
  - ✓ sukonstruisanje kurikuluma
  - ✓ poboljšanje vaspitno- obrazovne prakse
  - ✓ uspeh učenika i tako se razvija u **organizaciju koja uči**

Odnos kurikuluma i vaspitne prakse kao put razvoja ideje sukonstrukcije kurikuluma

- istraživanja pokazala da menjanje kurikuluma više predstavlja posledicu menjanja, tj. unapređivanja v-o prakse a manje uzrok tog menjanja
- nijedan program ne može dovesti poboljšanja vaspitne prakse → umesto traženja najboljeg programa potrebno je razvijati novi i potpuno drugačiji **pristup promenama**
- pokušaji menjanja kurikuluma preduzeti u SAD 60 – tih godina prošlog veka- akcenat bio na strogom struktuiranju programa, detaljnoj razradi ciljeva i zadataka, sadržaja

- karakteristični nazivi za taj period: primena , aplikacija kurikuluma, planiranje, organizacija, određivanje i kontrola
- jedni su bili zaduženi za dizajniranje programa i kontrolu praktične primene a drugi za samu primenu: dizajneri i objekti akcije i praktičari
- naziva se i **top-down** model: odozgo prema dole- inženjerski model- shvatanje prakse kao tehničke aplikacije
- Primer : Program akademski strukturane predškolske institucije Bereitera i Engelmana u okviru Head Start globalnog programa

Hed-start program

- podržavao teorijske postavke o povoljnim efektima vaspitne intervencije u ranim uzrastima
- primenjen na decu iz siromašnih porodica tokom letnjih meseci sa ciljem da im se obezbedi predškolsko vaspitanje i obrazovanje i ublaže posledice raznih vrsta uskraćenosti
- u izvesnom smislu predstavljao je ponavljanje programa koji su se realizovali u tradicionalnim institucijama
- ove programe pohađala najčešće deca srednje klase, a programi takođe bili orijentisani na sposobnosti dece pripadnika tzv. srednjeg sloja, nije bila naglašena potreba ubrzavanja intelektualnog

razvoja

- težio je sprečavanju negativnih uticaja kulturno depriviranih porodica na razvoj dece
- pored ostvarivanja obrazovnog programa značaj se pridavao socijalnoj, zdravstvenoj zaštiti kao i nezi
- polaskom dece u osnovnu školu prekidana je razvojna stimulacija a iskustva nisu dalje razvijana
- *nalazi kasnijih praćenja efekata programa na osnovnoškolskom uzrastu pokazali su da se efekti nisu duže održavali kao i da nije bilo značajnijih razlika između dece koja su pohađala Hed-start program u odnosu na decu koja nisu bila uključena*

- *razlike u lokalnim uslovima, smeštaju, stručnoj spremi vaspitača, neprecizna određenost ciljeva, zadataka i načina evaluiranja efekata dovele su do toga da Hed-start program nije mogao da se razvije do krajnih granica pa su ga zamenile nove strategije*
- *pokazalo se da univerzalan program ne može odgovoriti na različite stupnjeve i oblike deprivacije- za sastavljanje programa neophodno je poći od okoline u kojoj dete živi i iskustava koje je steklo*

- posledice jednoznačnog shvatanja odnosa teorije i prakse:
  - ✓ pasivno konzumiranje direktiva s viših, birokratskih nivoa
  - ✓ vaspitače čine preterano zavisnima od drugih
  - ✓ oduzima im se mogućnost razvijanja vlastite autonomije
  - ✓ mehanička raspodela odgovornosti- vaspitač je odgovoran ako promena kurikuluma ne uspe jer će se smatrati da nije dobro sproveo promenu

Kritike nametnute paradigme

- ✓ vaspitači modifikuju program prema svojim potrebama- svet istraživača i praktičara nije isti svet
- ✓ postoje mnoga situacijska ograničenja za sprovođenje programa
- ✓ ustanove su središta promene a ne objekti nametnute promene
- ✓ lokalne varijacije su neizbežne
- ✓ proces menjanja kurikuluma jedinstven je za svaku ustanovu jer je i kultura svake ustanove jedinstvena
- ✓ varijacije u praksi su nepredvidive
- ✓ potrebna nova paradigma istraživanja i razumevanja samog procesa menjanja kurikuluma- nova faza u SAD

- akcenat na stvaranju uslova u kojima će vaspitači imati prilike da stiču nova znanja
- promena kurikuluma zavisi od toga šta vaspitači čine i misle
- manjak vremena i strpljenja za promene dovodi do odustajanja od menjanja kurikuluma, dolazi do tzv. implementacijskog splasnuća
- period destabilizacije je prirodan deo razvijanja kurikuluma
- važne i emocionalna i psihološka dimenzija menjanja kurikuluma
- kontinuitet i dovoljno vremena

Faze u procesu menjanja kurikuluma

Inicijacija- donošenje odluke da se započne s procesom menjanja kurikuluma; ukoliko se odvija pod tuđim autorstvom dolazi do *iluzije promene*; *bolje je ako je proces pokrenut iznutra na temelju identifikovanja problema i osveštavanjem potrebe za promenama*

Implementacija

Institucionalizacija- pokazatelj uspešnosti menjanja kurikuluma; mora se osigurati trajnost procesa menjanja kurikuluma kako ne bi bilo vraćanja na staro

- Važno je osnaživati postojeći kapacitet ustanove za promene i kreiranje kulture u kojoj se svako oseća dobro zbog svoje potrebe za učenjem

- *treća faza u SAD - istraživanje uspešnosti ustanova- faza evaluacije; 1980- tih godina*
- kriterijumi važni za efikasnu ustanovu:
  - ✓ Profesionalno predvodništvo
  - ✓ Zajednička vizija i ciljevi
  - ✓ Stimulativno okruženje za učenje
  - ✓ Usredsređenost na učenje i poučavanje
  - ✓ Visoka očekivanja na svim područjima
  - ✓ Praćenje napretka dece , prava i odgovornosti učenika
  - ✓ Sadržajno poučavanje
  - ✓ Partnerstvo porodice i škole
  - ✓ Stvaranje organizacije koja uči

- *Jedan od važnijih projekata je ISIP (Internacionalni projekt poboljšanja škola); ucrtao put sukonstruktivnoj kurikuluma*
- *pretpostavke poboljšanja v-o prakse :*
  - ✓ *Vrtić treba biti centar promena*
  - ✓ *Nužan sistemski pristup promenama*
  - ✓ *Ključni faktori promena su interni uslovi ustanove*
  - ✓ *Efikasnije postizanje obrazovnih ciljeva*
  - ✓ *Perspektiva više nivoa*
  - ✓ *Integracija strategija promena (kombinovanje top down- operativni plan i bottom up strategija- od dna prema vrhu- uključenost, postavljanje dijagnoze, određivanje prioriteta*
  - ✓ *Usmerenost ka institucionalizaciji*

Dimenzije sukonstruisanja predškolskog kurikuluma

- prostorno i materijalno okruženje
- ✓ bogata ponuda materijala koje podstiče aktivnu konstrukciju znanja
- ✓ raznovrsnost, stalna dostupnost i način ponude materijala
- ✓ organizacija prostora koji je funkcionalan, usmeren na promovisanje susreta, komunikaciju i interakciju
- ✓ omogućava distanciranje deteta iz grupnih zbivanja i pravo na privatnost

➤ fleksibilna organizacija vremena

- ✓ režim dana zamenjuje se ritmom življenja deteta u ustanovi
- ✓ učenje kao proces napreduje spiralnom a ne linearnom progresijom- ignoriše se realnost učenja dece, unapred razrađene sekvence učenja ne stvara kompleksne koncepte
- ✓ procesni model – holistički- stalno preispitivanje ključnih pojmova kao i sposobnosti koje se kontinuirano razvijaju
- ✓ pravo deteta na razvoj prema vlastitim sposobnostima i tempu
- ✓ organizovati ritam dana oko rada deteta umesto oko poučavanja učitelja ili vaspitača

➤ razvoj saradničkih odnosa

- ✓ partnerske odnose potrebno postići na svim socijalnim nivoima ustanove
- ✓ važnost razvoja saradničkih profesionalnih odnosa vaspitača
- ✓ važnost razvijanja kompetencija vaspitača
- ✓ razvoj zajedničke vizije
- ✓ uspostavljanje bliskosti i raspodela moći- delejenje autoriteta

➤ menjanje stavova , vrednosti i uverenja

- ✓ slika o detetu
- ✓ mentalni modeli

PRP

SWOT